

УДК 792.57: 78.071.1(477)“19/20”

Цитування:

Малюкова Н. В. Музичний театр для дітей в Україні: новітні тенденції та досягнення (на прикладі мюзиклу «Піночкія» Бориса Севастьянова). *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2024. № 4. С. 401–405.

*Малюкова Наталія Володимирівна,
аспірантка Національної академії
керівних кадрів культури і мистецтв
<https://orcid.org/0009-0007-0001-7311>
glierinstitute33@gmail.com*

Maliukova N. (2024). Musical Theatre for Children in Ukraine: Latest Trends and Achievements (on the example of the musical “Pinocchia” by Borys Sevastianov). *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 4, 401–405 [in Ukrainian].

**МУЗИЧНИЙ ТЕАТР ДЛЯ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ:
НОВІТНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ДОСЯГНЕННЯ
(НА ПРИКЛАДІ МЮЗИКЛУ «ПІНОЧКІЯ» БОРИСА СЕВАСТЬЯНОВА)**

Мета дослідження. У роботі виявлено нові тенденції у розвитку сучасного дитячого музичного театру в Україні через призму аналізу мюзиклу «Піночкія» Б. Севастьянова. **Методологічна основа.** Для статті було обрано методологічну основу, що складається з жанрово-стильового, компаративного, історичного, міждисциплінарного та аналітичного підходів. Ці методи дозволяють аналізувати різноманітні чинники, які допомагають виявити особливості розвитку дитячий мюзиклу в Україні. **Наукова новизна роботи** визначена першим комплексним аналізом дитячого мюзиклу «Піночкія» Б. Севастьянова через призму тенденційних рухів в українському музично-театральному мистецтві для дітей. **Висновки.** Осмислення музичного театру для дітей як важливої складової мистецького та соціокультурного процесу в Україні є надзвичайно актуальним у сучасних умовах. Досвід створення якісного дитячого мюзиклу бродвейського типу «Піночкія» Б. Севастьянова не лише сприяє розвитку української культури, а й активно впливає на виховання нового покоління глядачів. Мюзикл виконує важливу роль у формуванні естетичних смаків та культурних цінностей у дітей, створюючи для них можливість зануритися у світ театру, музики та танцю. Композитор Б. Севастьянов у своїй творчості майстерно поєднує класичний сюжет із музичними інноваціями. Це поєднання робить постановку цікавою та привабливою не лише для дітей, але й для дорослих, адже вона дозволяє всім глядачам відчувати емоційну глибину і повноту вражень. Інтеграція електронних інструментів, стилів популярної музики стали одними з визначальних тенденцій у дитячому музичному театрі. Дитячий мюзикл «Піночкія» є показовим твором не лише для розвитку українського дитячого театру, але й для становлення українського дитячого мюзиклу в цілому. Це свідчить про готовність українських митців до впровадження інноваційних підходів у класичні форми театрального мистецтва, що є необхідним для його подальшого розвитку та популяризації. Мюзикл «Піночкія» відкриває нові горизонти для подальших досліджень у цій сфері, підкреслюючи важливість інтеграції традицій та інновацій у сучасному театральному мистецтві. Він не тільки виконує естетичну функцію, але й стає важливим інструментом виховання та освіти дітей, формуючи у них активну позицію у сприйнятті мистецтва та культури.

Ключові слова: український мюзикл, дитячий театр, українська сучасна музика, музичний театр.

Maliukova Nataliia, Postgraduate Student, National Academy of Culture and Arts Management

Musical Theatre for Children in Ukraine: Latest Trends and Achievements (on the example of the musical “Pinocchia” by Borys Sevastianov)

The purpose of the work is to identify new trends in the development of contemporary children's musical theatre in Ukraine through the prism of the analysis of the musical “Pinocchia” by B. Sevastianov. **Research methodology.** The methodological framework chosen for the article comprises genre-style, comparative, historical, interdisciplinary, and analytical approaches. These methods allow for the analysis of various factors that help reveal the features of the development of children's musicals in Ukraine. **Scientific novelty.** The scientific novelty of the work is defined by the first comprehensive analysis of the children's musical “Pinocchia” by B. Sevastianov through the lens of trend movements in Ukrainian musical and theatrical art for children. **Conclusions.** Understanding musical theatre for children as an essential component of the artistic and sociocultural process in Ukraine is extremely relevant in modern conditions. The experience of creating a quality Broadway-style children's musical “Pinocchia” by B. Sevastianov not only contributes to the development of Ukrainian culture but also actively influences the upbringing of a new generation of audiences. Musical plays an important role in

shaping aesthetic tastes and cultural values in children, creating opportunities for them to immerse themselves in the world of theatre, music, and dance. Composer B. Sevastianov skilfully combines a classic plot with musical innovations in his work. This combination makes the production interesting and appealing not only to children but also to adults, as it allows all viewers to feel the emotional depth and richness of impressions. The integration of electronic instruments and popular music styles has become one of the defining trends in children's musical theatre. The children's musical "Pinocchia" is a representative work not only for the development of Ukrainian children's theatre but also for the establishment of Ukrainian children's musicals as a whole. This indicates the readiness of Ukrainian artists to implement innovative approaches into classical forms of theatrical art, which is necessary for its further development and popularisation. The musical "Pinocchio" opens new horizons for further research in this field, emphasising the importance of integrating traditions and innovations in contemporary theatrical art. It not only fulfils an aesthetic function but also becomes an important tool for the education and upbringing of children, shaping their active position in the perception of art and culture.

Keywords: Ukrainian musical, children's theatre, Ukrainian contemporary music, musical theatre.

Актуальність теми дослідження сучасного музичного театру для дітей в Україні зумовлена важливими соціокультурними та освітніми функціями, які виконує цей мистецький напрям. Новітні тенденції дитячого музичного театру спрямовані на поєднання освітніх, виховних та розважальних аспектів, що відповідають потребам сучасного молодого глядача. Особливе місце в мистецькому просторі музичного театру відіграє жанр мюзиклу, який щороку отримує всебільшої уваги як зі сторони глядачів, так і набуває популярності серед митців – композиторів, режисерів, продюсерів тощо. Важливо, що жанр мюзиклу активно увійшов у поле державних театрів, які не просто продукують нові постановки відомих опусів, а й замовляють сучасним українським композиторам нові твори.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідження сучасного музичного театру для дітей є важливим питанням, вивчення якого займаються не лише музикознавці, театрознавці та культурологи, а й представники соціальних та навіть психологічних наук, адже «мистецтво та культурні заходи можуть надаватися дітям, щоб <...> підвищити творчий потенціал та <...> для покращення соціального та психологічного благополуччя дітей» [10, 60].

Враховуючи музикознавчий аспект запропонованого дослідження, видається правомірним звернутися саме до робіт мистецтвознавців, у яких тих чи іншим чином осмислюється український дитячий театр і жанр дитячого мюзиклу зокрема.

Збільшення мистецького та творчого інтересу до жанру мюзиклу відмічає дослідниця А. Стьопіна коментуючи, що «як показує сучасна практика дитячого та юнацького театру, осередками якого є театри юного глядача, спектаклі, що пропонуються цій аудиторії, здебільшого вирішуються у стилі мюзиклу. Це забезпечує, по-перше, яскравість емоційного сприйняття змісту вистави, по-друге, дає підстави для необхідних узагальнень

етико-виховного порядку, по-третє, демонструє опору на ресурси популярної музики, збагаченої впливами джазу та року як актуальних систем інтонування в музичній практиці Новітнього часу» [5, с. 137–138].

Важливими працями, у яких саме дитячі мюзикли стають об'єктом дослідження є дисертаційна робота [2] та стаття [1] Л. Белименко. Саме у останній, авторка надає таке жанрове визначення: «Дитячий мюзикл – універсальний сценічний твір, який апелює передусім до вміння дитини сприймати навколишній світ в єдності всіх життєвих проявів, без індивідуалізації явищ буття, оскільки репрезентує більше тяжіння до синтезу мистецтв, універсальної сценічної мови, в якій органічно поєднано драматичні, музичні, пластичні та образотворчі засоби виразності» [1, 111]. Важливо, що тут дослідницею враховується дитяча призма комунікації із світом через мистецтво. Саме з цієї позиції осмислює музичне театральне мистецтво Патриція Кемпбел (Patricia Campbell) «Музика функціонує в житті дітей як засіб зв'язку їх із культурною спадщиною та відображення цінностей їхньої етнічної культури» [9, с. 64].

Симптоматично, що дослідники музичного театру також наголошують на особливості комунікативної сторони мюзиклу. Так, А. Стьопіна пише: «змішаний або синтетичний тип побудови спектаклю представлено сучасним мюзиклом. <...> цей жанр є специфічним, оскільки його комунікативна своєрідність визначається особливим нахилом до естрадного шоу, що й зумовлює стилістичні особливості його мови – як вербальної, так і музичної – та його пластичної й танцювальної складових» [7, 85].

Що стосується мюзиклу «Піноккія» Б. Севастьянова, то наразі цей опус лише контекстно з'являється у деяких роботах українських дослідників: О. Шевельвої [8], Б. Бондар [3], М. Стріха [5].

Мета роботи – виявлення нових тенденцій у розвитку сучасного дитячого музичного театру в Україні через призму аналізу мюзиклу «Піноккія» Б. Севастьянова.

Виклад основного матеріалу. Мюзикл «Піноккія» – репертуарна вистава театру «Київська опера», прем'єра якої відбулася 15 вересня 2023 р. Потужний постановочний склад мюзиклу складався з провідних діячів сучасного театрального мистецтва.

Композитор – представник молодшого покоління митців – Борис Севастьянов (нар. 1983), який відомий не лише своєю творчістю як songwriter, а й як автор мюзиклу-фентезі «Хроніки Нарнії. Таємниці пасхального коду» (2021). Це є типовим, адже «саме зараз можна спостерігати активну фазу співпраці сучасних українських композиторів молодшого покоління із представниками інших мистецьких профілей – театральними і кіно-режисерами, хореографами, дизайнерами тощо» [4, 22].

Мюзикл «Піноккія» був створений на замовлення театру, про що пише Б. Бондар, аналізуючи нові постановки театру «Київська опера»: «цікава прем'єра стала вистава – мюзикл “Піноккія”. Театр проводив прозорий конкурс композиторів які б створили сучасну українську виставу і його переможець став Борис Севастьянов» [3, с. 177].

Автор лібрето – відомий театральний режисер Дмитро Тодорюк, який переосмислив сюжет казки Карло Коллоді і фемінізував головного героя – створивши Піноккію – дівчинку, що ожила. Дослідниця О. Шевельова відносить виставу до «творів із переосмисленням та модифікацією відомих сюжетів [8, 61].

У самому тексті можна побачити вже традиційні кліше про обов'язки дівчат, наприклад «дівчата мають дбати про чистоту в домі» (проти яких категорично виступає Піноккія), сленгові слова «кльово, о-па-на», або типові фрази батьків – «окрім хочу, є ще треба», які роблять мистецький текст ближчим до глядачів, які чують ці фрази від батьків (позитивним чинником є те, що ці висловлювання подані настільки гротескно, що змушують батьків, які також є у глядацькій залі замислитись чи варто їх і надалі використовувати).

Посилили творчу команду режисер-постановник – Віталій Пальчиков; художник із костюмів – Дмитро Курята, відомий своїми інноваційними підходами до створення театральних костюмів (варто лише згадати його плідну співпрацю із Радю Поклітару).

Показово, що того ж року вистава отримала престижну театральну нагороду «Київська пектораль» у номінації «За кращу дитячу виставу».

Мюзикл «Піноккія» Бориса Севастьянова відзначається продуманою драматургічною побудовою, жанровою різноманітністю та інноваційним підходом до музичного оформлення. Інструментальний склад вистави презентує вже типові для мюзиклів поєднання акустичних і електронних інструментів (зокрема електрогітара та бас-гітара), що створює звичну для сучасного глядача молодшого покоління звукову атмосферу.

Використання популярних музичних стилів та технік, зокрема елементів джазу, року та попмузики також слугує інструментом для розвитку слухової культури дітей, оскільки знайомить їх із різними музичними жанрами. Такий стилістичний мікст, також є своєрідною тенденцією, адже «новий вектор розвитку театру орієнтований на різножанровість музичних вистав, що включатиме в себе постійний експериментальний і пошуковий аспекти» [8, с. 59].

Борис Севастьянов створює яскраві і потужні сольні номери, дуети та масові сцени, де переважають енергійні, легко запам'ятовуванні мелодії з доволі простими гармоніями, що характерні для популярної музики. Окрім цього відчувається і вплив джазової музики, так «у цій виставі оперні артисти повинні поводитися цілком по-інакшому, аніж навіть у прочитаній цілком повному класичній опері Доніцетті, Моцарта чи Пуччіні. Вони мусять співати в незвичній для них джазовій манері і водночас рухатися, як професійні танцівники» [5]. Часто композитор залучає ритмізовану мову, що допомагає підтримувати темп вистави і сприяє легшому сприйняттю тексту дітьми. Окрім цього, вокалісти часто співають у естрадній манері, що є характерним саме для жанру мюзиклу.

Варто зауважити, що виконавці-вокалісти в мюзиклі «Піноккія» використовують різні вокальні техніки, як класичну, так і естрадну постановку голосу, а також специфічні прийоми, такі як белтінг (belting), що передбачує виконання на граничній висоті голосу, при цьому звук залишається відкритим і керованим, глісандування, додавання музичної орнаментики, характерної для естрадного вокального виконання, і, звісно, вокалізоване шепотіння – у ліричних сценах, де персонажі розмірковують про свої почуття, мріють тощо.

Практично кожен персонаж та ситуація мають своє унікальне музичне оформлення (тема або лейтмотив), що використовується впродовж вистави, яке допомагає розкрити їхню індивідуальність. Музичні теми головної героїні Піноккії стають дещо більшим, ніж просто супровід дії та реакція на зовнішні чинники. Вони ілюструють внутрішній розвиток персонажа, дозволяючи глядачам краще зрозуміти її емоції та мотивацію. Важливою стає і музична тема, присвячена відносинам Піноккії з її творцем і батьком. Тема у формі ліричної пісні-дуету звучить м'яко, тепло і лагідно, надаючи емоційну глибину їхньому зв'язку.

Теми персонажів розвиваються і частково трансформуються разом із сюжетом, що підкреслює їхню динамічність і психологічний розвиток. Це є інноваційним підходом Б. Севастьянова до дитячого мюзиклу, музичне оформлення якого часто обходиться простими музичними темами без складної драматургічної розробки. Крім того, цей підхід до створення музичної драматургії допомагає підсилити і навчальний елемент мюзиклу. Юний глядач може з більшою цікавістю спостерігати за персонажами, які «живуть» на сцені та змінюються разом із музикою, що допомагає розвивати у дітей емоційний інтелект. Вони починають розуміти, як музика може відображати почуття і стан душі головних героїв мюзиклу, а також навчитися вловлювати настрій і емоційні зміни не тільки через слова, але й через звуки. Такий навчальний елемент дитячих мюзиклів є напроцуд важливим, адже музика має не лише розважальну функцію, а й виховну.

Варто наголосити, що речитативні сцени в «Піноккії» виконують важливу роль – вони сприяють активній взаємодії між глядачем і подіями на сцені, адже «театр – це форма мистецтва, яка використовує живі презентації для постановки пережитої реальності чи уяви для глядачів у певному місці» [11, 116].

Однією з особливостей мюзиклу, що і можна побачити у «Піноккії», є активне застосування пантоміми, жестової мова та танцювальних номерів. Завдяки цьому мюзикл набуває глибини і багатшаровості, дозволяючи маленьким глядачам сприймати сюжет не лише через текст. Наприклад, коли Піноккія робить перші кроки як лялька, що ожила, пантоміма передає її здивування та цікавість до світу. Її рухи спочатку є досить незграбними, вона розмахує руками, намагається зберегти рівновагу, що робить

сцену комічною і водночас зрозумілою для юних глядачів.

Невербальна комунікація у мюзиклі стає потужним інструментом, який додає глибину і допомагає повніше розкрити персонажів та емоції, особливо для дитячої аудиторії, яка краще сприймає образи, ніж складні діалоги. За допомогою пантоміми, жестів і танців творці і виконавці мюзиклу «Піноккія» досягають не лише естетичної привабливості, а й створюють емоційно багатий, динамічний і цікавий сюжет, який розкривається перед глядачами мовою рухів і виразних образів. Це робить мюзикл незабутнім, створює емоційний зв'язок із глядачем і забезпечує йому незвичний і захопливий досвід, де слова і музика лише підсилюють те, що вже було сказано тілом і рухами.

Наукова новизна роботи визначена першим комплексним аналізом дитячого мюзиклу «Піноккія» Б. Севастьянова через призму тенденційних рухів в українському музично-театральному мистецтві для дітей.

Висновки. Осмислення музичного театру для дітей як важливої складової мистецького та соціокультурного процесу в Україні є надзвичайно актуальним у сучасних умовах. Досвід створення якісного дитячого мюзиклу бродвейського типу «Піноккія» Б. Севастьянова не лише сприяє розвитку української культури, а й активно впливає на виховання нового покоління глядачів. Мюзикл виконує важливу роль у формуванні естетичних смаків та культурних цінностей у дітей, створюючи для них можливість зануритися у світ театру, музики та танцю.

Композитор Б. Севастьянов у своїй творчості майстерно поєднує класичний сюжет із музичними інноваціями. Це поєднання робить постановку цікавою та привабливою не лише для дітей, але й для дорослих, адже вона дозволяє всім глядачам відчувати емоційну глибину і повноту вражень. Інтеграція електронних інструментів, стилів популярної музики стали одними з визначальних тенденцій у дитячому музичному театрі.

Дитячий мюзикл «Піноккія» є показовим твором не лише для розвитку українського дитячого театру, але й для становлення українського дитячого мюзиклу в цілому. Це свідчить про готовність українських митців до впровадження інноваційних підходів у класичні форми театрального мистецтва, що є необхідним для його подальшого розвитку та популяризації. Мюзикл «Піноккія» відкриває нові горизонти для подальших досліджень у цій сфері, підкреслюючи важливість інтеграції

традицій та інновацій у сучасному театральному мистецтві. Він не тільки виконує естетичну функцію, але й стає важливим інструментом виховання та освіти дітей, формуючи у них активну позицію у сприйнятті мистецтва та культури.

Література

1. Белименко Л. Дитячі мюзикли на сцені сучасних музичних та музично-драматичних театрів України. *Вісник КНУКіМ. Мистецтвознавство*. 2022. Вип. 47. С. 110–116.
2. Белименко Л. І. Дитячий мюзикл у сучасному українському сценічному мистецтві: дис. ... канд. мистецтвознавства: спец. 26.00.01 «Теорія та історія культури». Київ, 2023. 216 с.
3. Бондар Б. Ю. Роль балетного мистецтва України в контексті формування світової танцювальної культури XXI століття. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2024. № 2. С. 175–180.
4. Зінченко-Гоцуляк В. Композиторська діяльність Яни Шлябанської у контексті сучасного перформативного мистецтва. *Fine Art and Culture Studies*. 2024. Вип. 4, С. 19–23.
5. Стріха М. Того дня, коли не народилася жодна дівчинка. *Україна молода*. 2023. №38 (5950). С. 14.
6. Стюпіна А. Ю. Дитячий музично-драматичний театр в Україні: генеза, еволюція, актуальні репрезентації: дис. ... д-ра філософії: спец. 025 «Музичне мистецтво». Харків, 2023. 206 с.
7. Стюпіна А. Музичний спектакль для дітей як результат агрегації мистецтв. *Часопис Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського*. 2021. Вип. 2 (51). С. 76–90.
8. Шевельова О. Вплив інституціональних видозмін музичного театру України ХХІ століття на формування дитячо-юнацького репертуару. *Часопис Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського*, 2024. Вип. 1 (62). С. 48–68
9. Campbell P. The musical cultures of children. *The arts in children's lives: Context, culture, and curriculum*. Dordrecht: Springer Netherlands, 2002. P. 57–69.
10. Johanson K., Glow H. Being and becoming: Children as audiences. *New Theatre Quarterly*. 2011. № 27 (1). P. 60–70.
11. Zaghoul H. S. The Theater in the Educational Context: Elements of Strengths, Weaknesses, Opportunities, and Threats. *Journal of History Culture and Art Research*, 2020. № 9(2). P. 106–122.

References

1. Belymenko, L. (2022). Children's Musicals on the Stage of Modern Musical and Music-Drama Theatres of Ukraine. *Bulletin of KNUKiM. Series "Art Studies"*, 47, 110–116 [in Ukrainian].
2. Belimenko, L. I. (2023). Children's Musical in Contemporary Ukrainian Stage Art. Candidate Thesis. Kyiv [in Ukrainian].
3. Bondar, B. (2024). The Role of Ukrainian Ballet Art in the Formation of 21st-Century Global Dance Culture. *Herald of the National Academy of Culture and Arts Management*, 2, 175–180 [in Ukrainian].
4. Zinchenko-Hotsuliak, V. (2024). Compositional Activities of Yana Shliabanska in the Context of Contemporary Performative Art. *Fine Art and Culture Studies*, 4, 19–23 [in Ukrainian].
5. Strikha, M. (2023). On the Day no Girls were Born. *Ukraina Moloda*, 38 (5950), 14 [in Ukrainian].
6. Stiopina, A. (2023). Children's Musical-Dramatic Theatre in Ukraine. PhD thesis. Kharkiv [in Ukrainian].
7. Stiopina, A. (2021). Musical Performance for Children as an Aggregation of the Arts. *Journal of Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine*, 2 (51), 76–90 [in Ukrainian].
8. Sheveliova, O. (2024). Influence of Institutional Changes in 21st-Century Ukrainian Musical Theatre on the Formation of Children's and Youth Repertoire. *Journal of Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine*, 1 (62), 48–68 [in Ukrainian].
9. Campbell, P. (2002). The Musical Cultures of Children. *The Arts in Children's Lives: Context, Culture, and Curriculum*, 57–69. Dordrecht [in English].
10. Johanson, K., & Glow, H. (2011). Being and Becoming: Children as Audiences. *New Theatre Quarterly*, 27 (1), 60–70 [in English].
11. Zaghoul, H. (2020). The Theater in the Educational Context: Elements of Strengths, Weaknesses, Opportunities, and Threats. *Journal of History Culture and Art Research*, 9 (2), 106–122 [in English].

*Стаття надійшла до редакції 11.10.2024
Отримано після доопрацювання 14.11.2024
Прийнято до друку 21.11.2024*